

Ubezpieczenie społeczne sportowców

W myśl art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie¹ sportem są wszelkie przejawy fizycznej aktywności, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwoju stosunków społecznych lub osiągnięcia wyników sportowych. Z uprawianiem sportu wiąże się w sposób oczywisty niebezpieczeństwo wystąpienia różnego rodzaju niekorzystnych dla sportowca ryzyk, takich jak np. niezdolność do pracy, uszczerbek na zdrowiu, a nawet śmierć sportowca. Ochrona przed skutkami tego rodzaju zdarzeń może być realizowana oczywiście w ramach dobrowolnych ubezpieczeń osobowych osób uprawiających sport². W dużej mierze ochrona przed skutkami tego rodzaju ryzyk może jednak być realizowana w ramach ubezpieczenia społecznego. Celem niniejszego opracowania jest przybliżenie sytuacji prawnej osób uprawiających sport w płaszczyźnie prawa ubezpieczeń społecznych, przede wszystkim zaś próba udzielania odpowiedzi na pytanie, w jakim zakresie sportowcy mogą korzystać z ochrony w ramach instytucji ubezpieczenia społecznego przed skutkami ryzyk socjalnych.

Tytuły ubezpieczenia społecznego sportowców

Ochrona w ramach ubezpieczeń społecznych przysługuje tym, którzy podlegają ubezpieczeniom społecznym (pozostają w stosunku podlegania ubezpieczeniu społecznemu). Ubezpieczeniom społecznym podlegają zaś, co do zasady, (zwłaszcza gdy mówimy o ubezpieczeniach wypadkowym i chorobowym, które dla ochrony ryzyk, na jakie narażeni są sportowcy, mają fundamentalne znaczenie) wyłącznie osoby, które mają ku temu odpowiedni tytuł. Ochrona w ramach ubezpieczenia społecznego wiąże się zatem z istnieniem tytułu do objęcia tym ubezpieczeniem. Takim tytułem będzie zatrudnienie lub innego rodzaju działalność, z którą przepisy prawa wiążą obowiązek lub prawo do ubezpieczenia³.

Obecnie obowiązująca ustawa o sporcie oparta została na założeniu, wynikającym z Konstytucji, że sport jest dziedziną należącą do praw i wolności obywatelskich, a zatem nie podlega nadmiernej reglamentacji⁴. W konsekwencji obecnie obowiązująca

¹ Dz. U. Nr 127, poz. 857 ze zm.

² Por. A. Wąsiewicz, *System ubezpieczeń sportowych*, (w:) *Ubezpieczenia w sporcie*, pod red. A. Wąsiewicza, Poznań 1996, s. 17 i nast.

³ J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społecznego. Ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, bezrobocie i pomoc społeczna*, Kraków 2001, s. 103.

⁴ A. Giersz, *Cele i założenia ustawy o sporcie*, (w:) *Ustawa o sporcie*, pod red. A. J. Szwarca, Poznań 2012, s. 13.

ustawa o sporcie nie zawiera regulacji odnośnie podstaw uprawiania sportu przez sportowców. Sport może zatem być uprawiany w sposób amatorski lub profesjonalny⁵, zaś o statusie prawnym sportowca decyduje wola stron. Dzisiejszy sport charakteryzuje zatem duża różnorodność, jeśli chodzi o podstawy prawne jego uprawiania, a tym samym wielość różnych tytułów ubezpieczenia. W dalszej części opracowania przedstawione zostaną tytuły ubezpieczenia społecznego sportowców oraz zakres ochrony ubezpieczeniowej związanej z każdym z tych tytułów.

Umowa o pracę – umowa o profesjonalne uprawianie sportu

Profesjonalne uprawianie sportu może odbywać się w ramach stosunku pracy łączącego sportowca z klubem. Zatrudnienie pracownicze jest, obok zatrudnienia cywilnoprawnego, jednym z podstawowych tytułów ubezpieczenia⁶. Wybór podstawy uprawiania sportu (zatrudnienie pracownicze czy też zatrudnienie cywilnoprawne) ustawodawca pozostawił zainteresowanym stronom, czyli sportowcom oraz klubom⁷. Z uwagi na liczne, nietypowe elementy tego rodzaju zatrudnienia w orzecznictwie wskazuje się, że wola stron co do wyboru podstawy zatrudnienia ma w tym przypadku decydujące znaczenie⁸. Każda z tych podstaw ma charakter równorzędny, a wybór między nimi powinien być dokonywany według merytorycznych kryteriów⁹.

Podkreślić należy, iż o zatrudnieniu w charakterze sportowca decyduje nie tyle nazwa stanowiska wskazana w umowie o pracę, ile zakres rzeczywiście wykonywanych obowiązków. Podkreślenie to jest konieczne w kontekście praktyki, jaka dość często występowała w poprzednim ustroju społeczno – gospodarczym, polegającej na zatrudnianiu zawodników uprawiających sport profesjonalny w ramach stosunku pracy pozasportowej (np. zatrudnienie sportowca na stanowisku ślusarza czy górnika) z jednoczesnym „przekazaniem pracownika do pracy w zakładowym klubie sportowym”. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego¹⁰ zatrudnienie w klubie sportowym na podstawie umów o pracę, w których określenie stanowiska (charakteru pracy), za zgodą obu stron, było nieprawdziwe, stanowi w istocie zatrudnienie w charakterze sportowca.

⁵ W literaturze zwrócono uwagę, iż w obecnie obowiązującej ustawie o sporcie odstąpiono od podziału na sport profesjonalny i amatorski, tak R. Hauser, *Aspekty administracyjnoprawne w ustawie o sporcie*, (w:) *Ustawa o sporcie*, pod red. A. J.Szwarcza, Poznań 2012, s. 32.

⁶ Szerzej na temat zatrudnienia pracowniczego i niepracowniczego zawodników profesjonalnych zob. W. Cajselski, *Podstawy prawne zatrudniania zawodników profesjonalnych*, Toruń 2004.

⁷ Por. uzasadnienie wyroku SN z dnia 29 czerwca 2010 r., I PK 44/10, OSNP 2011, nr 23-24, poz. 294.

⁸ Uzasadnienie wyroku SN z dnia 29 czerwca 2010 r., I PK 44/10, OSNP 2011, nr 23-24, poz. 294.

⁹ A. Kijowski, *Stosunki prawne sportowców z klubami sportowymi*, (w:) *Status prawny sportowców*, pod red. A. Kijowskiego, Poznań 2001, s. 51. Zob. także W. Cajselski, *Zatrudnianie zawodników profesjonalnych – prawa i obowiązki*, „Sport Wyczynowy” 2002, nr 5-6, s. 41 i nast., W. Cajselski, *Treść profesjonalnych kontraktów sportowych*, „Sport Wyczynowy” 2001, nr 1-2, s. 93 i nast., A. Kijowski, *Status prawny sportowca zawodowego* (w:) *Prawne problemy sportu zawodowego*, PTPS „Sport i prawo”, nr 3, Poznań 1995, s. 32 i nast.

¹⁰ Zob. wyrok SN z dnia 6 lutego 2001 r., II UKN 220/00 OSNP 2002/19/465, z dnia 2 czerwca 1998 r., II UKN 84/98 oraz z dnia 8 grudnia 2000 r., II UKN 140/00. Por. również A. Kijowski, *Ubezpieczenia społeczne w sporcie*, (w:) *Ubezpieczenia w sporcie*, pod red. A. Wąsiewicza, Poznań 1996, s. 121 i nast.

Ma to istotne znaczenie dla określenia zakresu ochrony ubezpieczeniowej takiego pracownika. W takim bowiem przypadku pracownik podlega ubezpieczeniu społecznemu jako sportowiec i ochronie podlegają następstwa pracy wykonywanej przez niego w charakterze sportowca, nie zaś w ramach fikcyjnego zatrudnienia na innym stanowisku. Ma to istotne znaczenie zwłaszcza dla ochrony w ramach ubezpieczenia wypadkowego¹¹. Świadczenia z tytułu wypadku przy pracy przysługują bowiem wyłącznie wtedy, gdy zdarzenie powodujące uraz lub śmierć sportowca nastąpiło w związku z wykonywaną pracą, tj. podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności albo poleceń przełożonych, czy też podczas lub w związku z wykonywaniem czynności na rzecz pracodawcy nawet bez polecenia oraz w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy. W celu uzyskania świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego sportowiec musi zatem wykazać, że wypadek, jakiemu uległ, pozostawał w związku z wykonywaną przez niego pracą w charakterze sportowca. Będzie to możliwe tylko wtedy, gdy jako podstawę ustaleń przyjmie się stwierdzenie, że pracownik zatrudniony był w charakterze sportowca.

Stosunek pracy jest dla sportowców uprawiających sport w sposób profesjonalny jednym z podstawowych tytułów ubezpieczenia. Sportowiec zatrudniony przez klub sportowy na podstawie umowy o pracę podlega obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu i chorobowemu (art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 10 i art. 11 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych¹²). Sportowiec zatrudniony w ramach umowy o pracę korzysta zatem z pełnej ochrony, jaką daje ubezpieczenie społeczne.

Umowa o świadczenie usług – Umowa o profesjonalne uprawianie sportu

Umowa cywilnoprawna jest, jak już to zostało wskazane, równorzędną w stosunku do zatrudnienia pracowniczego podstawą zatrudnienia sportowca. Jak wskazał Sad Najwyższy w wyroku z dnia 29 czerwca 2010 r.¹³ art. 22.1 §1 k.p. nie stwarza domniemania prawnego zawarcia umowy o pracę i dopuszczalne jest zawarcie przez klub sportowy i profesjonalnego zawodnika umowy cywilnoprawnej.

Umowa cywilnoprawna zawierana między klubem sportowym oraz profesjonalnym zawodnikiem kwalifikowana jest jako nienazwana umowa o świadczenie usług natury faktycznej¹⁴. Przedmiotem tej umowy jest świadczenie za wynagrodzeniem usług o charakterze sportowym. Jest to umowa, do której, zgodnie z art. 750 k.c., stosuje się

¹¹ Zob. ustawę z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2009 r.nr 167, poz. 1322 ze zm.); dalej ustawa wypadkowa.

¹² Tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm., dalej ustawa o s.u.s.

¹³ I PK 44/10, OSNP 2011, nr 23-24, poz. 294.

¹⁴ Wyrok SN z dnia 24 stycznia 2000 r., III CKN 531/98 (OSP 2000 nr 10, poz. 146).

odpowiednio przepisy o zleceniu¹⁵. Dokonując oceny charakteru takiej umowy Sąd Najwyższy¹⁶ stwierdził, że ma ona charakter umowy należytej staranności, gdyż zawodnik zobowiązuje się w jej ramach świadczyć usługi w taki sposób, aby maksymalizować swoje wyniki sportowe, a przez to także swojego klubu sportowego. Nie jest to zobowiązanie rezultatu, gdyż efekty postępowania zarówno samego zawodnika, jak i klubu sportowego determinowane są przez wiele czynników wewnętrznych (np. stan zdrowia zawodnika, uleganie kontuzjom) i zewnętrznych (np. organizacja zawodów sportowych), których skutki zawodnik profesjonalny, działający z należyłą starannością, może jedynie przewidywać. W umowie o świadczenie usług, o której mowa w art. 750 k.c., mieszczą się przy tym postanowienia określające zobowiązanie do dokonywania określonych czynności prawnych i faktycznych dla klubu sportowego (art. 734 k.c.), wysokość wynagrodzenia za wykonane usługi (art. 735 k.c.), sposób wykonywania usługi (art. 737 k.c.), wyłączenie możliwości wykonania zobowiązania przez osobę trzecią (art. 738 k.c.), rezygnacja z obowiązku informowania klubu o przebiegu wykonywania usługi oraz złożenia sprawozdania z przebiegu wykonywania umowy (art. 740 k.c.), możliwość wykorzystywania przez zawodnika rzeczy (sprzętu sportowego) klubu zlecającego wykonywanie usług sportowych (art. 741 k.c.), czy obowiązek udzielania zawodnikowi zaliczek koniecznych do wykonywania zobowiązania (art. 743 k.c.).

Przedstawionej kwalifikacji tej umowy jako umowy starannego działania nie zmienia także to, że w jakiejś części wynagrodzenie sportowca uzależnione zostanie od osiągnięcia określonego wyniku sportowego. Dodatkowe wynagrodzenie przysługujące zawodnikom w razie uzyskania określonego wyniku sportowego, nie wynika z odrębnej „nienazwanej umowy losowej”, jest bowiem składnikiem wynagrodzenia przysługującego w przypadku realizacji przez zawodnika profesjonalnego jego podstawowych zobowiązań (zadań) wynikających z umowy, przejawiającej się w uzyskaniu odpowiedniego poziomu (formy) oraz wyniku sportowego w wymiarze indywidualnym i drużynowym¹⁷.

Zakwalifikowanie cywilnoprawnej umowy o profesjonalne uprawianie sportu jako umowy o świadczenie usług sportowych, do której mają zastosowanie przepisy dotyczące zlecenia, przesądza o uznaniu sportowca zatrudnionego w oparciu o taką umowę za zleceniobiorcę w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o s.u.s. Profesjonalni sportowcy, którzy zatrudnieni są na podstawie umowy cywilnoprawnej, podlegają zatem ubezpieczeniom społecznym jak zleceniobiorcy, czyli ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowym obowiązkowo, zaś chorobowemu dobrowolnie. Mają oni zatem możliwość uzyskania pełnej ochrony w ramach ubezpieczenia społecznego, podobnie jak sportowcy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę. Różnica wyraża się w tym, że objęcie ubezpieczeniem chorobowym sportowca zatrudnionego na podstawie umowy

¹⁵ Wyrok SN z dnia 24 stycznia 2000 r., III CKN 531/98 (OSP 2000 nr 10, poz. 146) oraz z dnia 16 lutego 2006 r., IV CK 380/05 oraz postanowienie SN z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09.

¹⁶ Wyrok SN z dnia 16 lutego 2006 r., IV CK 380/06 (LEX nr 179977).

¹⁷ Postanowienie SN z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09 oraz postanowienie SN z dnia 24 lutego 2010 r., II UK 348/09.

cywilnoprawnej następuje wyłącznie na jego wniosek. Woli sportowca pozostawione jest zatem to, czy chce on objąć ochroną ryzyka utraty dochodów związane z chorobą, czy też urodzeniem dziecka.

Podstawę wymiaru składek sportowców uprawiających sport profesjonalnie na podstawie umowy cywilnoprawnej stanowi, co do zasady, przychód uzyskany z tej umowy (art. 18 ust. 3 ustawy o s.u.s). W przypadku profesjonalnego uprawiania sportu regulą jest bowiem określanie wynagrodzenia w umowie kwotowo. Jeżeli strony nie określiły w umowie wynagrodzenia w sposób kwotowy, to zgodnie z art. 18 ust. 7 ustawy o s.u.s. podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowi zadeklarowana przez sportowca kwota, która jednak nie może być niższa niż kwota minimalnego wynagrodzenia

Ochrona ubezpieczeniowa osób uprawiających sport amatorsko i pozostających w zatrudnieniu pozasportowym

Odmienne natomiast niż w dwóch wyżej wymienionych przypadkach kształtuje się na gruncie ubezpieczeń społecznych sytuacja osób, które amatorsko uprawiają sport i jednocześnie pozostają w pozasportowym stosunku pracy lub wykonują zatrudnienie niepracownicze. Chodzi tu o osoby, które nie wykonują pracy w charakterze sportowca, a jedynie obok pozasportowego zatrudnienia dodatkowo i amatorsko przejawiają aktywność fizyczną.

Amatorskie uprawianie sportu nie stanowi odrębnego tytułu do objęcia ubezpieczeniem społecznym ryzyk związanych z tą sferą aktywności fizycznej człowieka. Tego rodzaju działalność nie przynosi bowiem z założenia przychodów, a zatem nie zachodzi ryzyko utraty dochodów z tego tytułu. Z tego względu ustawodawca nie wymienił amatorskiej aktywności fizycznej wśród tytułów ubezpieczenia społecznego. Amatorskie uprawianie sportu przez osobę, która nie uzyskuje żadnych przychodów (np. uczeń, student), pozostaje zatem poza sferą ochrony prawa ubezpieczeń społecznych. Osoby takie mogą uzyskać ochronę wyłącznie w ramach ubezpieczeń cywilnoprawnych.

Trzeba jednak zaznaczyć, iż z dniem 1 stycznia 2013 r., wraz z nowelizacją ustawy o s.u.s.¹⁸, pojawiła się możliwość dobrowolnego zgłoszenia do ubezpieczenia emerytalnego oraz rentowego przez osoby, które nie posiadają żadnego tytułu ubezpieczenia. Zgodnie z art. 7 ustawy o s.u.s. do dobrowolnego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego zgłosić może się każda osoba, która nie spełnia warunków do objęcia tymi ubezpieczeniami obowiązkowo. Trzeba jednak zaznaczyć, iż taka osoba nie może przystąpić do ubezpieczenia chorobowego (por. art. 11 ustawy o s.u.s.)¹⁹ i wypadkowego

¹⁸ Ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U z 2012 r. Nr 637.

¹⁹ Ubezpieczeniu chorobowemu podlegają jedynie osoby, które podlegają obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu, por. A. Jabłoński, *Prawo do zasiłku chorobowego osoby wykonującej równocześnie pracę w ramach kilku tytułów ubezpieczenia*, (w:) *Z zagadnień prawa pracy i prawa socjalnego*. Księga jubileuszowa Profesora Herberta Szurgacza, pod red. Z. Kubota, T. Kuczyńskiego, Warszawa 2011, s. 429 i nast.

(por. art. 12 ust. 2 ustawy o s.u.s.), co znacznie ogranicza ochronę związaną z amatorskim uprawianiem sportu.

Najczęściej jednak sportowiec – amator, poza uprawianiem sportu, pozostaje aktywny zawodowo i wykonuje działalność pozasportową, która stanowi dla niego tytuł ubezpieczenia. W takim przypadku sportowiec-amator podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu pozasportowego stosunku pracy lub innego zatrudnienia. Podkreślić należy, iż osoba uprawiająca sport amatorsko może podlegać wyłącznie ubezpieczeniom społecznym z pozasportowego zatrudnienia, jeżeli takowe wykonuje.

W ramach ubezpieczenia z pozasportowego zatrudnienia osoba uprawiająca aktywność fizyczną amatorsko może także liczyć, choć w ograniczonym zakresie, na ochronę przed skutkami zdarzeń związanych z uprawianiem sportu. Dotyczy to przede wszystkim świadczeń z ubezpieczenia chorobowego²⁰ oraz rentowego²¹. Zasiłek chorobowy, świadczenie rehabilitacyjne czy też renta z tytułu niezdolności do pracy (tzw. renta z ogólnego stanu zdrowia) nie zależą bowiem od tego, co stanowiło przyczynę powstania niezdolności do pracy. Przyczynę tę może zatem stanowić także uprawianie sportu, choćby związanego ze szczególnym ryzykiem (np. boks, rajdy samochodowe)²².

Odmiennie natomiast kształtuje się ochrona sportowca uprawiającego sport amatorsko w ramach ubezpieczenia wypadkowego. Ochroną z ubezpieczenia wypadkowego objęte są przede wszystkim skutki wypadku przy pracy, a więc zdarzenia, które pozostają w związku z wykonywaną pracą, która stanowi tytuł ubezpieczenia. Charakter tego związku określa art. 3 ustawy wypadkowej. Zgodnie z tym przepisem związek z pracą zachodzi, jeżeli zdarzenie nastąpiło:

- 1) podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych;
- 2) podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia;
- 3) w czasie pozostawania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

W przypadku sportowca uprawiającego sport amatorsko ubezpieczeniem wypadkowym objęta jest wyłącznie jego działalność pozasportowa, która stanowi tytuł ubezpieczenia. Tym samym, co do zasady, uszczerbek na zdrowiu, jakiego dozna on w następstwie uprawiania sportu, nie podlega rekompensacie z tego ubezpieczenia. Aktywność sportowa nie pozostaje bowiem co do zasady w związku z pracą wykonywaną przez sportowca – amatora, stanowiącą tytuł jego ubezpieczenia. Uprawianie sportu przez sportowca amatora nie należy do zakresu jego obowiązków pracowniczych, a zatem bez

²⁰ Świadczenie uregulowane ustawą z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. nr 77, poz. 512, z późn. zm.) dalej: ustawa zasiłkowa).

²¹ Świadczenia określone ustawą z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 z późn. zm.).

²² A. Kijowski, *Ubezpieczenie społeczne sportowców*, op. cit., s. 118.

wątpienia nie może zostać zakwalifikowane jako wykonywanie przez niego zwykłych czynności.

Sporna natomiast wydaje się kwestia ochrony ubezpieczeniowej pracownika w sytuacji, gdy pracodawca, wykraczając poza zakres obowiązków ciążących na pracowniku, wydał mu polecenie wzięcia udziału w rozgrywkach sportowych (np. udział w meczu piłkarskim w ramach festynu ludowego, spartakiadzie zakładowej). W orzecznictwie Sądu Najwyższego²³ wskazuje się, że polecenie takie nie może być uznane za prawnie skuteczne, gdyż zgodnie z art. 100 § 1 KP pracownik obowiązany jest stosować się wyłącznie do poleceń przełożonych, które dotyczą pracy. Granice wydawania wiążących pracownika poleceń wyznacza zatem rodzaj pełnionej pracy przewidziany umową o pracę, co oznacza zdaniem Sądu Najwyższego, że pracownik nie ma obowiązku wykonania polecenia uczestnictwa w zawodach sportowych, jeśli nie należy to do jego obowiązków pracowniczych²⁴. Należy jednak zauważyć, iż polecenia wydawane na podstawie art. 100 § 1 k.p., mogą wyjątkowo dotyczyć innej pracy, nawet jeśli wykraczają poza umówiony rodzaj pracy (umówiony zakres obowiązków)²⁵. Wyjątkową w tym zakresie regulację przewiduje art. 42 § 4 k.p., który dotyczy powierzenia pracownikowi na określony czas innej rodzajowo pracy niż umówiona, jeśli jest to uzasadnione potrzebami pracodawcy. Zgodnie z tą regulacją polecenie może wyjątkowo dotyczyć wzięcia udziału w rozgrywkach sportowych. Zwłaszcza, że w praktyce pracownicy z zasady nie odmawiają wykonania tego rodzaju polecenia. W tej sytuacji nie wydaje się zasadne kwestionowanie objęcia ochroną ubezpieczeniową z tytułu zatrudnienia pracowniczego zdarzeń, które nastąpiły w trakcie zawodów sportowych, w których pracownik wziął udział z polecenia pracodawcy.

Sportowiec-amator korzysta z ochrony, jaką daje ubezpieczenie wypadkowe z tytułu pozasportowego zatrudnienia także wtedy, gdy zdarzenie związane z uprawianiem sportu kwalifikowane jest jako wypadek zrównany z wypadkiem przy pracy. Zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 3 ustawy wypadkowej na równi z wypadkiem przy pracy ustawodawca traktuje również zdarzenia, które nastąpiły przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające u pracodawcy organizacje związkowe. Pracownik uprawiający sport amatorsko będzie miał zatem prawo do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego, jeśli doznał uszczerbku na zdrowiu w trakcie zawodów sportowych, w których udział został mu zlecony przez organizacje związkowe. Mogą to być np. spartakiady zakładowe lub branżowe, czy też zawody o charakterze charytatywnym²⁶. W aktualnym stanie prawnym ochrona z ubezpieczenia wypadkowego nie będzie natomiast przysługiwała, jeśli udział w zawodach sportowych został zlecony przez partie polityczne, kościoły czy stowarzyszenia. Wypadek podczas zawodów sportowych zleconych przez inne niż

²³ Wyrok SN z dnia 28 marca 2001 r., II UKN 290/00, OSNP 2002/24/602, OSNP-wkł. 2001/17/3.

²⁴ Por. wyrok SN z dnia 12 kwietnia 2012 r., II PK 216/11, LEX nr 1162590, gdzie wskazano, że niedopuszczalne jest dyscyplinarne zwolnienie podwładnego za to, że nie zgodził się wykonać polecenia dotyczącego pracy rodzajowo innej niż ustalona w angażu.

²⁵ Por. uzasadnienie wyroku SN z dnia 12 kwietnia 2012 r., II PK 216/11, LEX nr 1162590.

²⁶ Por. wyrok S.A. w Gdańsku z 27 lutego 1996 r., III Aur 72/96.

związek zawodowy organizacje nie jest bowiem objęty pojęciem wypadku zrównanego z wypadkiem przy pracy.

Ochrona w ramach ubezpieczeń społecznych osoby uprawiającej sport sporadycznie i amatorsko jest zatem bardzo ograniczona. Amatorskie uprawianie sportu nie stanowi źródła zarobkowania, przez co nie stanowi odrębnego tytułu ubezpieczenia, który pozwalałby na całościowe ubezpieczenie ryzyk z nim związanych w ramach ubezpieczeń społecznych. W ograniczonym zakresie ochrona przed skutkami tych ryzyk zapewniona jest z tytułu pozasportowego zatrudnienia, jeżeli sportowiec – amator takie zatrudnienie wykonuje. Co do zasady ochrona ta nie obejmuje jednakże świadczeń z tytułu szkody na osobie spowodowanej uprawianiem sportu. Ryzyka stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu²⁷ oraz śmierci ubezpieczonego, na które to ryzyka uprawiający sport narażony jest najbardziej, objęte są ochroną w ramach ubezpieczenia wypadkowego, które jednak sportowców uprawiających sport amatorsko co do zasady nie obejmuje. Jeżeli jednak w następstwie amatorskiego uprawiania sportu nastąpiła śmierć ubezpieczonego lub trwała utrata przez niego zdolności do pracy, świadczenia w postaci renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty rodzinnej zostaną wypłacone z ubezpieczenia rentowego, któremu sportowiec podlega z tytułu zatrudnienia pozasportowego lub w ramach ubezpieczenia dobrowolnego.

Umowa sponsoringu

Powszechnym zjawiskiem we współczesnym sporcie zawodowym jest uzyskiwanie przez zawodników przychodów z kilku źródeł. Typowym tego przykładem jest łączenie zatrudnienia (pracowniczego lub niepracowniczego) z umowami sponsoringu, których przedmiotem jest udział sportowca w różnych akcjach reklamowych sponsorów²⁸. W literaturze wskazuje się, że wprawdzie związane ze sponsoringiem prawa i obowiązki mogłyby stanowić element treści stosunku zatrudnienia sportowca²⁹, to w praktyce stanowią one jednak najczęściej przedmiot odrębnych stosunków cywilnoprawnych³⁰, gdyż jest to dla stron korzystne ze względu na obniżenie narzutów socjalnych na płace³¹. Konstrukcyjnie zatem wyodrębniony stosunek sponsoringu oraz towarzyszący mu stosunek zatrudnienia (umowa o świadczenie usług lub umowa o pracę) są odrębnymi stosunkami prawnymi³².

W literaturze sponsoring rozumiany jest jako w zasadzie odpłatne przysporzenie majątkowe, wyrażające się w pieniądzech, rzeczach lub usługach, dokonywane przez sponsora na rzecz sponsorowanego w celu wykonania przez niego czynności wymienionych

²⁷ Szerzej zob. W. Witoszko, *Pojęcie stałego i długotrwałego uszczerbku na zdrowiu w razie jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy*, Monitor Prawa Pracy 2005 nr 5 s. 124-128; też Jednorazowe odszkodowanie z ubezpieczenia wypadkowego, Warszawa 2010.

²⁸ A. Kijowski, *Stosunki prawne sportowców*, s. 52.

²⁹ W. Cajsels, *Podstawy prawne zatrudniania zawodników profesjonalnych*, Toruń 2004, s. 94.

³⁰ L. Stecki, *Sponsoring*, Toruń 1995, s. 519 i nast.

³¹ A. Kijowski, *Stosunki prawne sportowców*, s. 52.

³² L. Stecki, *op. cit.*, s. 158.

w umowie sponsoringu, a zmierzających do utrwalenia lub spotęgowania renomy tego podmiotu, do podwyższenia stopnia jego popularności oraz do zwiększenia jego zysków³³. W interesującym nas tu sponsoringu sportowym, którego podmiotem nie jest klub, lecz zawodnik uprawiający sport zawodowo³⁴, przedmiotem świadczenia może być np. prezentowanie produktów sponsora, pozytywne wypowiedzanie się na temat sponsora, czy też udział w wydarzeniach organizowanych przez sponsora. Przedmiotem świadczenia sportowca może być również reklama sponsora w formie prezentowania jego nazwy czy znaku graficznego na ubraniach sportowych lub sprzęcie sportowym. Wyrazem sponsoringu jest także zobowiązanie sportowca do używania ubrań, obuwia, sprzętu sponsora, które to rzeczy zostały przez tegoż sponsora przekazane zawodnikowi³⁵. W zamian za wykonanie uzgodnionych czynności (usługi) sponsor zobowiązany jest spełnić na rzecz sportowca świadczenie o charakterze pieniężnym, rzeczowym lub mającym postać usługi³⁶.

Umowa sponsoringu jest umową nienazwaną. W literaturze podkreśla się, że stosunek prawny sponsoringu jest stosunkiem cywilnoprawnym, zobowiązaniowym, stanowiącym odrębną, samodzielną konstrukcją jurystyczną, mimo, że na jego strukturę składają się elementy stosunków prawnych już nazwanych³⁷. W szczególności zwraca uwagę pewne podobieństwo sponsoringu do umowy zlecenia (umowy o świadczenie usług). I choć nie można przyjmować, że sponsoring w całości stanowi w swej istocie zlecenie, istnieje bowiem wiele cech różniących³⁸ te konstrukcje prawne, to jednak pewne elementy sponsoringu mogą być kwalifikowane w sensie jurystycznym stosownie do zasad rządzących zleceniem³⁹. Będzie tak zwłaszcza wtedy, gdy wykonywanie przez podmiot sponsorowany czynności określonych w umowie będzie odpowiadało sposobowi wykonania zobowiązania w umowie zlecenia (czy też umowie o świadczenie usług). W przypadku sponsoringu sportowego może to mieć miejsce wtedy, gdy zawodnik zobowiązany jest w sposób ciągły do wykonywania na rzecz sponsora określonych usług (np. uczestnictwo w wydarzeniach organizowanych przez sponsora). W sytuacji zaistnienia podobieństwa jurystycznego między sponsoringiem a zleceniem jest możliwość zastosowania do sponsoringu *per analogiam* zasad rządzących zleceniem, co dotyczy zwłaszcza oceny uprawnień i obowiązków podmiotów sponsoringu⁴⁰. W konsekwencji

³³ L. Stecki, *op. cit.*, s. 144.

³⁴ Jest to tzw. sponsoring osobowy, indywidualny, bezpośredni, tak L. Stecki, *op. cit.*, s. 530 oraz A. Sabal, *Zjawisko sponsoringu sportowego*, (w:) Prawo sportowe i turystyczne. Między regulacją a deregulacją. Materiały konferencyjne (Kraków 4-5.03.2011 r.), red. M. Koszowski, M. Kaliński, Kraków 2011, s. 106.

³⁵ W literaturze umowę taką określa się niekiedy „umową wyposażenia”. Tak A. Sabal, *Zjawisko sponsoringu sportowego*, (w:) Prawo sportowe i turystyczne. Między regulacją a deregulacją. Materiały konferencyjne (Kraków 4-5.03.2011 r.), red. M. Koszowski, M. Kaliński, Kraków 2011, s. 106. Krytycznie na temat wyodrębnienia „umowy wyposażenia” wypowiedział się L. Stecki, *op. cit.*, s. 535.

³⁶ L. Stecki, *op. cit.*, s. 128.

³⁷ L. Stecki, *op. cit.*, s. 144 i 157.

³⁸ Umowę sponsoringu odróżnia od zlecenia w szczególności to, że podmiot sponsorowany działa nie tylko dla sponsora, ale także we własnym interesie, zawsze działa we własnym imieniu, przy czym świadczenie, jakie otrzymuje, nie może być traktowane jako wynagrodzenie, tak L. Stecki, *op. cit.*, s. 238-239.

³⁹ L. Stecki, *op. cit.*, s. 237.

⁴⁰ L. Stecki, *op. cit.*, s. 240.

umowa sponsoringu, do której znajdą zastosowanie przepisy o zleceniu, będzie stanowiła tytuł obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego, o jakim mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o s.u.s.

Umowa o wyrażenie zgody na wykorzystanie wizerunku sportowca

Zgoda sportowca na użyczenie jego wizerunku dla celów reklamowych może zostać wyrażona w umowie o profesjonalne uprawianie sportu i wówczas stanowi dodatkowy element stosunku zatrudnienia⁴¹. Najczęściej jednak umowy, których przedmiotem jest czynienie użytku z wizerunku komercyjnego sportowca (zwane też „umową o użyczenie wizerunku przez sportowca”), zawierane są obok umowy o pracę lub cywilnoprawnego kontraktu o profesjonalne uprawianie sportu⁴². Przedmiotem takich umów jest udzielenie przez sportowca upoważnienia osobie trzeciej do czynienia użytku z jego wizerunku nieodpłatnie lub w zamian za stosowne wynagrodzenie. Sportowiec, który udzieli upoważnienia, zobowiązany jest do znoszenia tego, iż podmiot, któremu udzielone zostało upoważnienie, czyni w dozwolonym zakresie użytek z wizerunku, który był przedmiotem umowy⁴³. Podmiot upoważniony staje się uprawniony do wykorzystywania wizerunku sportowca do swoich celów. Przykładem może być umieszczenie wizerunku sportowca w formie nadruku na produktach czy też plakatach reklamowych.

Jak wskazuje się w doktrynie, konstrukcja przedstawionej umowy pozwala na zakwalifikowanie jej jako umowy upoważniającej⁴⁴. Ze względów konstrukcyjnych nie jest zatem możliwe kwalifikowanie tej umowy jako umowy zlecenia czy też umowy o świadczenie usług, do której z mocy art. 750 k.c. stosuje się przepisy o zleceniu. Umowa o wyrażenie zgody na wykorzystanie wizerunku sportowca nie stanowi zatem tytułu do objęcia ubezpieczeniem społecznym, przez co wynagrodzenie wypłacane na jej podstawie zawodnikowi nie jest wliczane do podstawy wymiaru składek.

Zawarcie umowy o wyrażenie zgody na wykorzystanie wizerunku sportowca nie może jednak być motywowane wyłącznie chęcią obniżenia składek na ubezpieczenie społeczne. Jeżeli klub sportowy i zawodnik w chwili składania oświadczeń woli nie mieli zamiaru wykonywania takiej umowy, a „prawdziwy” cel jej zawarcia polegał z jednej strony, na obniżeniu kosztów klubu sportowego poprzez uniknięcie z tego tytułu obowiązku odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne, z drugiej zaś strony, uzyskaniu wyższego przychodu dla zawodnika, umowę taką należy uznać za pozorną w rozumieniu art. 83 § 1 k.c. i tym samym nieważną⁴⁵. W takiej sytuacji wypłacane zawodnikom kwoty z tytułu pozornej umowy o wyrażenie zgody na wykorzystanie

⁴¹ W. Cajselski, *Podstawy prawne zatrudniania zawodników profesjonalnych*, Toruń 2004, s. 95.

⁴² Nie dotyczy to zgody, jaką zgodnie z art. 14 ustawy o sporcie udziela członek kadry narodowej oraz członek kadry olimpijskiej na wykorzystanie jego wizerunku. Por. R. Szczepaniak, *Problem prawa do wizerunku sportowca – reprezentanta kraju*, *Monitor Prawniczy* 2007, nr 17, s. 948 i nast.

⁴³ J. Balcarczyk, *Prawo do wizerunku i jego komercjalizacja*, Warszawa 2009, s. 307.

⁴⁴ Tamże

⁴⁵ Tak SN w wyroku z dnia 28 stycznia 2010 r., II UK 198/09, OSNP 2011/15-16/212.

wizerunku należy kwalifikować jako wynagrodzenie z istniejącej obok i ważnej umowy o profesjonalne uprawianie sportu i wliczyć do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne obejmuje zatem także tę część wynagrodzenia sportowca, która została wypłacona pod pozorem zawarcia umowy o wyrażenie zgody na wykorzystanie jego wizerunku⁴⁶.

Stypendium sportowe

Odrębnego omówienia wymaga kwestia ubezpieczenia społecznego stypendystów sportowych. Za takim ujęciem zagadnienia przemawia systematyka ustawy o s.u.s., która stypendium sportowe wymienia jako odrębny tytuł ubezpieczenia społecznego. Stypendium sportowe⁴⁷ jest bowiem instytucją specyficzną, odmienną od umowy o pracę czy też umowy o świadczenie usług, w oparciu o które zatrudniani są sportowcy uprawiający sport profesjonalnie. Z jednej strony stypendium sportowe stanowi formę finansowego wsparcia dla osoby uprawiającej sport wyczynowo, co zbliża tę instytucję do wynagrodzenia, które otrzymują profesjonalni sportowcy. Z drugiej jednak strony pobieranie stypendium sportowego nie wiąże się z wykonywaniem zatrudnienia w charakterze sportowca, a co za tym idzie tą formą wsparcia może zostać objęty także sport amatorski⁴⁸. O odrębności stypendium sportowego świadczy także różnorodność podstaw, w oparciu o które świadczenie to jest przyznawane. Stypendium klubowe wypłacane jest na podstawie umowy zawieranej w sposób wyraźny lub dorozumiany pomiędzy klubem oraz zawodnikiem, której treścią jest zobowiązanie klubu do regularnego wypłacania stypendium o określonej wysokości oraz zobowiązanie zawodnika do podjęcia starań i wysiłków celem utrzymania, ewentualnie rozwoju, formy sportowej, którą prezentuje ten zawodnik⁴⁹. Umowa ta ma charakter cywilnoprawny⁵⁰. Natomiast stypendium ministerialne przyznawane jest w drodze decyzji administracyjnej (art. 32 ust. 5 ustawy o sporcie).

Zgodnie z art. 8 pkt 12 u.s.u.s. za stypendystę sportowego uważa się osobę pobierającą stypendium sportowe, z wyjątkiem osób uczących się lub studiujących, jeśli nie podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innego tytułu. Spójna z tym jest regulacja art. 33 ust. 1 ustawy o sporcie, który stanowi, że osoby pobierające stypendia

⁴⁶ Tak SN w wyroku z dnia 28 stycznia 2010 r., II UK 198/09, OSNP 2011/15-16/212.

⁴⁷ Szerzej na temat stypendium sportowego zob. M. Gniatkowski, P. Kokot (w:) *Ustawa o sporcie*, red. M. Gniatkowski, Wrocław 2011, s. 37 i nast. oraz M. Stopczyński, *Uwagi na temat funkcjonowania instytucji stypendium sportowego*, Sport Wyczynowy 2005, nr 7-8, s. 58 i nast.

⁴⁸ W literaturze wskazuje się, że instytucja stypendium sportowego podważa spójność, a nawet ogólniejszy sens dychotomicznego podziału sportu wyczynowego na profesjonalny i amatorski, tak A. Kijowski, *Stosunki prawne sportowców z klubami sportowymi*, s. 57. Z poglądem tym zgadza się M. Stopczyński, *Uwagi na temat funkcjonowania instytucji stypendium sportowego*, Sport Wyczynowy 2005, nr 7-8, s. 58 i nast.

⁴⁹ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 46.

⁵⁰ M. Stopczyński, *Uwagi na temat funkcjonowania instytucji stypendium sportowego*, Sport Wyczynowy 2005, nr 7-8, s. 58.

sportowe, o których mowa w art. 5, art. 31 ust. 1 i 2 oraz art. 32 ust. 1 ustawy o sporcie, są stypendystami sportowymi w rozumieniu przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Aktualnie obowiązująca ustawa o sporcie przewiduje możliwość pobierania następujących stypendiów sportowych:

- stypendium klubowe, które stanowi formę finansowania zawodników przez kluby w formule stypendialnej (art. 5 ustawy o sporcie),
- okresowe stypendium sportowe dla osób fizycznych za osiągnięte wyniki sportowe; ustanawiane i finansowane przez jednostki samorządu terytorialnego (art. 31 ust. 1 ustawy o sporcie),
- stypendium dla trenerów prowadzących szkolenie zawodników osiągających wysokie wyniki sportowe w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym lub w krajowym współzawodnictwie sportowym przyznawane przez jednostki samorządu terytorialnego (art. 31 ust. 2 ustawy o sporcie),
- okresowe stypendium sportowe za osiągnięte wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym, które minister właściwy do spraw kultury fizycznej może przyznać członkowi kadry narodowej (art. 32 ust. 1 ustawy o sporcie).

Zgodnie z art. 85 ust. 1 ustawy o sporcie stypendia przyznane na mocy decyzji wydanych na podstawie poprzednio obowiązującej ustawy o kulturze fizycznej i ustawy o sporcie kwalifikowanym przysługują do końca okresu, na jaki zostały przyznane. Uregulowanie to dotyczy:

- 1) stypendiów za wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym, przyznanych zawodnikom nieposiadającym licencji zawodnika, finansowanym ze środków budżetu jednostki samorządu terytorialnego (art. 22 ust. 1 u.k.f.);
- 2) stypendiów członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paralimpijskiej przyznanych w związku z uzyskaniem kwalifikacji do igrzysk paralimpijskich lub zajęciem miejsca medalowego we współzawodnictwie międzynarodowym (art. 23a ust. 1 u.k.f.);
- 3) stypendiów przyznanych zawodnikom, którzy nie otrzymują wynagrodzenia w związku z uprawianiem sportu kwalifikowanego, wypłacanym przez klub sportowy na podstawie umowy zawartej z zawodnikiem (art. 34 ust. 1 u.s.k.);
- 4) stypendiów przyznanych członkom kadry narodowej, którzy zajęli miejsce od pierwszego do ósmego we współzawodnictwie międzynarodowym i zobowiązali się do realizacji programu przygotowań do zawodów i udziału w nich (art. 34 ust. 2 u.s.k.);
- 5) stypendiów przyznanych członkiniom kadry narodowej, które stały się niezdolne do uprawiania sportu wskutek ciąży i urodzenia dziecka (art. 34 ust. 6 u.s.k.).

Z kolei w przypadku świadczeń pieniężnych przyznanych na podstawie przepisów ustawy o kulturze fizycznej i ustawy o sporcie kwalifikowanym, które ze swej istoty przysługują bezterminowo, uprawnienie do ich otrzymywania przysługuje osobom uprawnionym również pod rządami ustawy o sporcie. Dotyczy to:

- 1) świadczeń wypłacanych reprezentantom Polski na zimowych i letnich igrzyskach paraolimpijskich, którzy spełnili określone ustawą warunki (art. 23b ust. 1 u.k.f.);
- 2) świadczeń wypłacanych reprezentantom Polski, którzy zdobyli medal na zawodach znajdujących się w wykazie w rozporządzeniu Ministra Sportu i Turystyki z dnia 9 lutego 2009 r. w sprawie wykazu zawodów sportowych osób niepełnosprawnych odbywających się przed 1992 r. (Dz. U. Nr 29, poz. 186) oraz spełnili pozostałe warunki ustawowe (art. 23b ust. 1a u.k.f.);
- 3) świadczeń wypłacanych reprezentantom Polski na zimowych i letnich igrzyskach głuchych, którzy, bądź od 2001 r. zdobyli co najmniej jeden medal na igrzyskach głuchych bądź zdobyli co najmniej jeden medal na zawodach sportowych osób głuchych określonych w rozporządzeniu Ministra Sportu i Turystyki z dnia 9 lutego 2009 r. w sprawie wykazu zawodów sportowych osób głuchych odbywających się przed 2001 r. (Dz. U. Nr 29, poz. 187) oraz spełnili pozostałe warunki ustawowe (art. 23b ust. 2 u.k.f.);
- 4) świadczeń wypłacanych reprezentantom Polski na igrzyskach olimpijskich, którzy spełnili wymagania przewidziane w u.s.k. (art. 38 ust. 1 u.s.k.);
- 5) świadczeń wypłacanych reprezentantom Polski na zawodach „Przyjaźń 84”, którzy spełnili wymagania przewidziane w u.s.k. (art. 38a u.s.k.).

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 7 ustawy o s.u.s. oraz art. 12 ust. 1 ustawy o s.u.s., osoby pobierające stypendium sportowe podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz ubezpieczeniu wypadkowemu. Nie mogą natomiast podlegać ubezpieczeniu chorobowemu⁵¹. Ustawodawca uznał, że ryzyko utraty dochodów przez stypendystę sportowego w wyniku niezdolności do pracy z powodu choroby czy też urodzenia dziecka nie zachodzi, gdyż stypendium sportowe może być wypłacane także w okresie niezdolności do pracy.

Pobieranie stypendium sportowego nie stanowi jednak podstawy do objęcia ubezpieczeniem społecznym w stosunku do osób, które są uczniami lub studentami, czy też podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innego tytułu. Zgodnie bowiem z art. 8 pkt. 12 ustawy o s.u.s. za stypendystę sportowego w rozumieniu tej ustawy nie mogą być uznane osoby, które uczą się lub studiują, albo też podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innego tytułu, nawet jeśli pobierają stypendium sportowe. Stypendium sportowe jest zatem tytułem ze względnym pierwszeństwem⁵², gdyż stanowi podstawę do ubezpieczenia obowiązkowego tylko wtedy, gdy nie istnieje równocześnie inny tytuł rodzący obowiązek ubezpieczenia⁵³. W związku z tym ubezpieczenie społeczne stypendystów sportowych określono w literaturze mianem subsydiarnego,

⁵¹ Odmienne M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie. Komentarz.*, Warszawa 2011, s. 375.

⁵² T. Bińczycka-Majewska, *Kumulacja i rozłączność tytułów ubezpieczenia społecznego*, PiZS 2007, nr 1, s. 16 i nast.

⁵³ Zob. wyrok SN z dnia 7 października 1998 r., II UKN 251/98, LEX nr 37730.

gdyż zostaje ono wyłączone przez każdą inną działalność zarobkową ubezpieczonego⁵⁴. Jeżeli zatem stypendysta sportowy posiada jakkolwiek inny tytuł ubezpieczeniowy (np. umowa o pracę, pozarolnicza działalność gospodarcza), to otrzymywane przez niego stypendium sportowe nie będzie wliczane do podstawy wymiaru składek.

Zgodnie z art. 5 ustawy o sporcie klub sportowy może ustanawiać i finansować okresowe stypendia sportowe dla zawodników. W świetle tego przepisu nie ma przeszkód, by klub zdecydował o przyznaniu stypendium sportowego zawodnikowi, z którym równocześnie pozostaje w stosunku zatrudnienia⁵⁵. To oznacza pozostawanie klubu i zawodnika równocześnie w dwóch stosunkach prawnych: zatrudnienia oraz pobierania stypendium sportowego. W tej sytuacji klub wypłaca swoim zawodnikom jednocześnie wynagrodzenie (np. na podstawie umowy o pracę, umowy cywilnoprawnej) i stypendium sportowe. Zatrudnienie jest tytułem, który w zasadzie wyłączy obowiązek ubezpieczenia społecznego z tytułu pobieranego stypendium sportowego. Jeżeli jednak już w chwili zawierania umowy o przyznaniu stypendium sportowego strony nie miały zamiaru wykonywać praw i obowiązków z niej wynikających, zaś prawdziwym celem jej zawarcia było wyłącznie obniżenie obciążeń z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, to taką umowę należy uznać za pozorną (art. 83 §1 k.c.), zaś całość przychodów wypłacanych zawodnikowi (z tytułu zatrudnienia oraz pozornej umowy o przyznaniu stypendium) wliczyć do podstawy wymiaru składek⁵⁶.

Członkostwo w stowarzyszeniu

W świetle ustawy o sporcie kluby sportowe mogą działać także w formie stowarzyszenia⁵⁷, uregulowanego ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach⁵⁸. Forma stowarzyszenia jest wykorzystywana przede wszystkim w sporcie amatorskim⁵⁹. Stowarzyszenie nie może bowiem mieć celu zarobkowego (art. 2 ust. 1 prawa o stowarzyszeniach), ani uczestniczyć w lidze zawodowej w grach zespołowych (art. 15 ust. 3 ustawy o sporcie)⁶⁰. W praktyce największe znaczenie mają działające w formie stowarzyszeń uczniowskie kluby sportowe oraz ludowe zespoły sportowe. W odniesieniu do uczniowskich klubów sportowych, których członkami mogą być w szczególności

⁵⁴ A. Kijowski, *Ubezpieczenia społeczne w sporcie* (w:) *Ubezpieczenia w sporcie*, pod red. A. Wosiewicza, Poznań 1996, s. 117 i nast.

⁵⁵ Tak M. Gniatkowski, P. Kokot (w:) *Ustawa o sporcie*, red. M. Gniatkowski, Wrocław 2011, s. 38.

⁵⁶ Por. wyrok SN z dnia 28 stycznia 2010 r., II UK 198/09, OSNP 2011, nr 15-15, poz. 212 oraz z dnia 12 lipca 2012 r., II UK 14/12, LEX nr 1216864.

⁵⁷ Por. R. Hauser, *Status prawny klubu sportowego jako stowarzyszenia* (w:) *Status prawny polskich klubów*, s. 39 i nast.

⁵⁸ Tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855)

⁵⁹ W literaturze wyrażono nawet pogląd, że stowarzyszenie nie jest odpowiednią formą dla działalności klubu sportowego. Tak P. Kawalek, *Formy działania klubów sportowych*, (w:) *Prawo sportowe i turystyczne. Między regulacją a deregulacją. Materiały konferencyjne* (Kraków 4-5.03.2011 r.), red. M. Koszowski, M. Kaliński, Kraków 2011, s. 46.

⁶⁰ Zgodnie z art. 15 ust. 3 ustawy o sporcie w skład ligi zawodowej w grach zespołowych wchodzi wyłącznie kluby sportowe działające jako spółki akcyjne.

uczniowie, rodzice i nauczyciele, forma stowarzyszenia jest obligatoryjna (art. 4 ust. 2 ustawy o sporcie).

Z klubami sportowymi o statusie stowarzyszenia zawodnicy pozostają w stosunku prawnym członkostwa⁶¹. Członkostwo jest kwalifikowane jako więź o zobowiązaniowym charakterze, powstająca na podstawie umowy, przez złożenie deklaracji przystąpienia do klubu⁶². Członkostwo w stowarzyszeniu nie stanowi jednak tytułu do objęcia ubezpieczeniem społecznym. Nie jest to bowiem działalność zarobkowa, przez co ustawodawca nie wymienił jej w art. 6 ust. 1 ustawy o s.u.s. Tym samym osoby, które amatorsko uprawiają sport w ramach przynależności do stowarzyszenia, nie mogą liczyć na ochronę ubezpieczeniową od ryzyk, które z tym sportem są związane. Osoby takie mogą zatem jedynie skorzystać z ubezpieczenia cywilnoprawnego lub zawrzeć ze stowarzyszeniem dodatkową umowę (o pracę lub cywilnoprawną) na uprawianie sportu, która stanie się tytułem do objęcia ubezpieczeniem.

Podsumowanie

Uprawianie sportu może odbywać się w ramach różnych podstaw. W profesjonalnym sporcie najbardziej rozpowszechnione są umowy o pracę oraz umowy cywilnoprawne o świadczenie usług. Oba wymienione tytuły dają pełną ochronę w ramach ubezpieczeń społecznych przed następstwami ryzyk związanych z uprawianiem sportu.

Nieco węższa ochrona przysługuje stypendystom sportowym, którzy zostali wyłączeni z ubezpieczenia chorobowego. Istotne jest jednak, iż stypendystom sportowym przysługuje ochrona przed następstwami wypadków, które nastąpią podczas uprawiania sportu w trakcie zawodów i treningów.

Prawo ubezpieczeń społecznych nie daje natomiast w zasadzie ochrony przed skutkami ryzyk związanych z uprawianiem sportu amatorsko. Jest to rozwiązanie systemowo właściwe, gdyż sportowiec uprawiający sport amatorsko nie ponosi ryzyka utraty dochodów z tytułu uprawiania sportu w następstwie uszczerbku na zdrowiu lub niezdolności do pracy. Amatorskie uprawianie sportu nie wiąże się z uzyskiwaniem z tego tytułu przychodów. Nie ma zatem potrzeby ubezpieczenia przez ryzykiem utraty tych przychodów w następstwie ryzyk związanych z uprawianiem sportu amatorskiego.

⁶¹ Por. R. Hauser, *Status prawny klubu sportowego jako stowarzyszenia* (w:) *Status prawny polskich klubów*, s. 39 i nast.

⁶² A. Kijowski, *Sytuacja prawna sportowca wyczynowego*, Warszawa-Poznań 1984, s. 131–133.

